

Роль держави в соціально-культурному розвитку країни досить вагома. Держава здійснює загальне керівництво питаннями соціально-культурного будівництва (створює належну матеріально-технічну нормативну базу, організує підготовку кадрів, забезпечує соціальний захист населення) [3].

До програм як інструментів реалізації державної регіональної політики у сфері вищої освіти можна віднести програму «Еразмус+» (програма Європейського Союзу, спрямована на підтримку проектів, співробітництва, мобільності й діалогу у сфері освіти, молоді та спорту), програму «Дії Марії Склодовської-Кюрі» (основна програма Європейського Союзу для структурованих кандидатських тренінгів) та багато інших.

Висновки. Таким чином, для ефективності формування й реалізації державної регіональної політики у сфері освіти необхідно в комплексі використовувати зазначені адміністративно-правові інструменти, що в сукупності сприятиме розвитку системи освіти в інтересах формування гармонійно розвиненої, соціально активної, творчої особистості, а також стане одним із чинників економічного й соціального прогресу суспільства.

Список використаних джерел:

1. Боголіб Т. М. Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки в трансформаційний період: монографія / Т. М. Боголіб. – К.: Освіта України, 2006. – 508 с.
2. Брижко В. М. Сучасні основи захисту персональних даних в європейських правових актах / В. М. Брижко // Інформація і право. – 2016. – № 3 (18). – С. 45–57.
3. Дольська О. О. Трансформаційні процеси в освіті: до визначення методологічних основ інформатизації суспільства / О. О. Дольська, І. М. Харченко // Гілея: наук. вісн. – 2010. – Вип. 41 (№11). – С. 382–388.
4. Пашков В. Сутність та основні моделі децентралізації управління вищою освітою у зарубіжних країнах та в Україні / В. Пашков. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ppstud_2014_1_15.pdf.

УДК 336. 1/. 7-048. 35.

Світлак Ірина Іванівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету

МІСЦЕ НБУ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

У статті аналізуються окремі повноважень центрального банку країни щодо захисту прав споживачів банківських послуг. Окреслено правовий статус НБУ, визначена його складна правова природа на підставі чинного законодавства та з врахуванням наукових розробок сучасної правової доктрини.

Ключові слова: банківська послуга, центральний банк, депозитна послуга, споживач банківської послуги.

Article analyzes the individual powers of the central bank of the country on protection of the rights of consumers of banking services; defines the legal status of the NBU, a certain complex legal nature on the basis of the current legislation and taking into account scientific elaborations of the modern legal doctrine.

Keywords: banking service, central bank, deposit service, consumer of banking service.

Постановка проблеми. Бурхливе впровадження цифрових технологій сьогодні спостерігається майже в усіх сферах суспільного життя. Серйозним поштовхом активізації процесів цифровізації у всьому світі, так і в Україні, як не дивно стала криза, викликана поши-

ренням пандемії коронавірусу COVID-19. Саме змушена ізоляція населення, бізнесу, держави викликала запит на сучасні, доступні, зручні віртуальні послуги у різних сферах (торгівля, освіта, адміністративні послуги, онлайн-банкінг тощо). Як ніколи зріз попит на якісне та комфортне онлайн обслуговування. З огляду на вищевикладене, дослідження місця НБУ як центрального банку держави в умовах запровадження електронного урядування, з одного боку, та зростаючого попиту на онлайн банківські послуги і захист прав споживачів таких послуг, з іншого боку, є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання реалізації різних за змістовим наповненням повноважень центрального банку, його правового статусу були предметом аналізу багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: В. Авер'янова, Б. Адамика, Е. Алісова, В. Гейця, А. Гриценка, І. Заверухі, О. Запотоцької, Н. Златіної, О. Костюченко, А. Монаєнка, А. Олефіра, О. Орлюка, О. Подцерковного, А. Селіванова, М. Старинського, Ю. Тополі. Однак дотепер не отримали належної наукової розробки проблеми визначення місця НБУ в системі захисту прав споживачів банківських послуг.

Мета статті полягає в дослідженні повноважень НБУ як центрального банку держави щодо забезпечення захисту цивільних та законних інтересів прав споживачів інтернет банкінгу в умовах глобальної цифровізації суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головне місце в банківській системі України посідає центральний банк – НБУ. Важливо, що нині НБУ не внесено до переліку органів державної влади, він має унікальний правовий статус, аналогічного якому не має жодний інший суб'єкт права в Україні. Обираючи правову конструкцію для визначення правового статусу НБУ, законодавець вдався до поєднання публічно-правових та приватно-правових елементів. До того ж на момент визначення правового статусу НБУ, та й на теперішній час, у правовій системі України відсутній законодавчо визначений механізм утворення таких суб'єктів права із певним «змішаним» правовим статусом.

На думку деяких науковців, закріплення статусу НБУ як особливого центрального органу державного управління передбачає виведення його з-під юрисдикції центрального органу виконавчої влади [1, с. 8].

За весь час існування НБУ ніколи не перебував у підпорядкуванні Кабінету Міністрів України (центрального органу виконавчої влади), хоч і взаємодіє з ним. Відповідно до ст. 52 Закону України «Про Національний банк України», НБУ та Кабінет Міністрів України проводять взаємні консультації з питань грошово-кредитної політики, розробки і здійснення загальнодержавної програми економічного та соціального розвитку. У ч. 4 ст. 52 цього ж Закону зафіксована норма про те, що НБУ підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України, якщо вона не суперечить забезпеченню стабільності грошової одиниці України. Як можна переконалися, йдеться про взаємодію двох органів, а не підпорядкованість. НБУ є підзвітним Президенту України та Верховній Раді України в межах їхніх конституційних повноважень.

Деякою мірою визначення НБУ як органу державної влади також не співвідноситься з наявністю у нього певних ознак господарюючого суб'єкта. Центробанк має таку непритаманну державним органам владу ознаку - визначений законодавством розмір статутного капіталу (ст. 3 Закону України «Про Національний банк України»). НБУ визнано юридичною особою, яка має відокремлене майно, що є об'єктом права державної власності і закріплено за ним на праві господарського відання (ч. 2 ст. 4 Закону України «Про Національний банк України») [2]. За ст. 42 Закону України «Про Національний банк України», НБУ є суб'єктом, який здійснює фінансові та інші види операцій, необхідні для забезпечення виконання ним його функцій, і має право встановлювати плату за надані ним відповідно до закону послуги (здійснені операції). Різногалузевий характер правового статусу НБУ охоплює конституційно-правовий, цивільно-правовий, фінансово-правовий статус та адміністративно-правовий статус.

Аналіз існуючих наукових розробок щодо визначення правової природи центрального банку нашої країни дає підстави узагальнити наступні:

1. НБУ має «змішаний» правовий статус, адже, з одного боку, має ознаки державного органу з відповідними владними повноваженнями, з іншого боку, ознаки звичайного господарюючого суб'єкта.

2. НБУ наділений рисами органу адміністративно-господарського управління та контролю.

Дослідження положень Закону України «Про Національний банк України» при визначенні повноважень та компетенції НБУ дає підстави для констатації, що законодавець надає пріоритет функціям центрального банку України, які визначають права та обов'язки.

Відповідно до ст. 67 Закону України «Про банки і банківську діяльність» метою банківського нагляду є стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках. Наглядова функція НБУ охоплює всі банки, їх відокремлені підрозділи, афілійованих та споріднених осіб банків, банківські групи, учасників банківських груп на території України та за кордоном, установи іноземних банків в Україні, а також інших юридичних та фізичних осіб щодо здійснення банківської діяльності [3].

Отже, НБУ як орган державного нагляду за діяльністю комерційних банків, на наш погляд, прямо або опосередковано має забезпечувати захист прав та законних інтересів споживачів банківських послуг, зокрема, в частині запровадження електронного урядування. Надання послуг в комерційному банку України залишається самим пріоритетним завданням банківської установи. Для залучення клієнтів комерційний банк надає традиційні та нетрадиційні банківські послуги. Сьогодні можна спостерігати загострення інтенсивної конкурентної боротьби за клієнта, тому всі банківські установи ретельно працюють над створенням нових інноваційних, доступних, якісних, ефективних банківських послуг.

В даний час практично всі юридичні та фізичні особи стикаються з необхідністю користуватися банківськими послугами або іншими елементами банківської системи, а інтернет-банкінг виступає одним з найбільш перспективних сервісів в банківській сфері, оскільки обумовлений підвищеним інтересом до дистанційного обслуговування. Така цифровізація банківського сектора є значним поштовхом до модернізації національної економіки в цілому.

Форми та способи захисту прав споживачів банківських послуг, в першу чергу, депозитних послуг, на нашу думку, повинні також включати і захист з боку центрального банку країни. За ч. 3 ст. 64-1 Закону України «Про Національний банк України»: «... шкода, заподіяна внаслідок рішень, дій та/або бездіяльності Національного банку (його працівників та/або залучених експертів), у тому числі шкода, заподіяна внаслідок професійної помилки працівників Національного банку та/або залучених експертів, відшкодовується Національним банком згідно із законодавством та страховими компаніями відповідно до умов договорів страхування (у разі їх укладення)...» [2]. Сьогодні доцільно ставити питання про притягнення до відповідальності НБУ з метою забезпечення дієвого механізму захисту прав споживачів банківських послуг. Адже бездіяльність НБУ у сфері контролю за діяльністю комерційних банків призвело свого часу до значного порушення прав вкладників банківських установ. Невипадково така ситуація, спричинена діями НБУ викликала низку дискусій серед юристів та економістів в питаннях притягнення НБУ до відповідальності за бездіяльність та невжиття своєчасних превентивних заходів.

Висновки. Нормативно визначена головна мета банківського регулювання - безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів. Таким чином, маючи надзвичайно незалежний статус, НБУ має нести юридичну відповідальність, оскільки бездіяльність центрального банку у реалізації превентивних та контрольно-наглядових функцій призводить до порушення прав споживачів банківських послуг.

Вбачається, що саме цифровізація відносин в банківському секторі не тільки при наданні онлайн послуг комерційними банками, але і при здійсненні центральним банком контролю за діяльністю банківськими установами сприятиме ефективному захисту прав споживачів таких послуг. Саме цифровізація публічного врядування з боку НБУ сприятиме формуванню довіри до національної банківської системи.